

УДК 336.6

*Колосов А.С.**студент 4 курсу, факультету Фінансів,  
банківської справи та страхування,**Одеського національного економічного університету**Семенова В.Г.**д.е.н., професор кафедри фінансів**Одеського національного економічного університету*

## **БОРОТЬБА З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ: РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ**

Тіньова економіка, або неформальний сектор, є складним явищем, що гальмує економічний розвиток багатьох країн, включаючи Україну. Вона призводить до значних втрат державного бюджету, спотворює конкурентне середовище та підриває довіру до державних інституцій. Ефективна боротьба з тіньовою економікою вимагає комплексного підходу, де державні фінансові інструменти відіграють ключову роль. У цій статті ми розглянемо сутність тіньової економіки, її вплив на суспільство та економіку, а також проаналізуємо, як державні фінансові інструменти можуть сприяти її подоланню.

Тіньова економіка охоплює діяльність, яка не декларується офіційними органами та не враховується в офіційній статистиці. Вона виникає через низку причин. По-перше, складність та непрозорість податкової системи стимулюють підприємців уникати офіційної реєстрації, оскільки високі податки та складні правила роблять легальний бізнес менш привабливим. По-друге, надмірне регулювання та бюрократія створюють додаткові перешкоди для ведення бізнесу, що змушує підприємців шукати нелегальні способи діяльності. По-третє, недовіра до державних інституцій і впевненість у їхній неефективності сприяють поширенню тіньових практик. Крім того, недосконалість законодавчої бази та економічні фактори, такі як безробіття та низький рівень доходів, також є значними чинниками, що спонукають людей до нелегальної діяльності [2].

Тіньова економіка має серйозні негативні наслідки для держави та суспільства. Зменшення податкових надходжень призводить до дефіциту бюджету, що обмежує можливості фінансування соціальних програм, освіти, медицини та інфраструктури. Спотворення конкурентного середовища стає результатом того, що легальні підприємства не можуть конкурувати з нелегальними, які мають нижчі витрати через уникнення податків та регулювань. Це призводить до зниження інвестиційної привабливості країни, оскільки інвестори не бажають працювати в умовах нестабільності та несправедливої конкуренції. Соціальна несправедливість також зростає, оскільки працівники в тіньовому секторі позбавлені соціального захисту, пенсійних та медичних гарантій. Корупція, яка часто супроводжує тіньову економіку, підриває довіру до державних інституцій і перешкоджає ефективному управлінню [3].

Державні фінансові інструменти можуть стати потужним засобом у подоланні тіньової економіки. Реформування податкової системи є одним із ключових кроків. Спрощення податкового законодавства та зниження податкового навантаження роблять легальну діяльність більш привабливою для бізнесу. Впровадження електронних сервісів для подання звітності та сплати податків спрощує взаємодію між підприємцями та державою, зменшуючи можливості для корупції та помилок [4].

Підвищення ефективності податкового контролю також є важливим аспектом. Використання сучасних технологій, таких як аналітичні інструменти та великі дані, дозволяє виявляти схеми ухилення від оподаткування та фокусувати зусилля на найбільш ризикованих секторах. Міжнародна співпраця з іншими країнами допомагає протидіяти транснаціональним схемам ухилення та відмивання коштів. Створення стимулів для легалізації бізнесу може включати надання податкових пільг, фінансової підтримки та консультаційної допомоги підприємствам, які переходять у легальний сектор. Це сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, підвищує зайнятість та стимулює економічне зростання. Боротьба з корупцією та підвищення прозорості державних процесів є необхідною умовою успішної протидії тіньовій економіці. Запровадження

суворих антикорупційних законів, забезпечення відкритості інформації та активна участь громадянського суспільства у контролі за діяльністю влади підвищують довіру до державних інституцій. Регулювання готівкового обігу також може знизити можливості для тіньових операцій. Встановлення лімітів на готівкові розрахунки та стимулювання безготівкових платежів сприяють прозорості фінансових транзакцій. Моніторинг фінансових операцій допомагає виявляти підозрілі транзакції та запобігати відмиванню коштів [1].

Боротьба з тіньовою економікою є складним і багатогранним завданням, яке потребує комплексного підходу та активної участі всіх зацікавлених сторін. Державні фінансові інструменти можуть і повинні відігравати провідну роль у цьому процесі. Реформи податкової системи, підвищення ефективності податкового контролю, стимулювання легальної економічної діяльності, боротьба з корупцією та регулювання готівкового обігу є ключовими напрямками, які можуть сприяти зменшенню масштабів тіньової економіки. Успішна реалізація цих заходів сприятиме зміцненню економіки, підвищенню рівня життя населення та відновленню довіри до державних інституцій.

### Список використаних джерел:

1. Біляк Ю.В. Тіньова економіка як фактор загрози фінансовій безпеці держави. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3922/3845/> (дата звернення: 10.11.2024)
2. Супрунова І.В. Причини тінізації економіки в контексті забезпечення національної безпеки України. *Actual problems of economics*. 2023. № 1 (259). С. 7-14
3. Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої науковій школі заслуженого юриста України, професора, д.ю.н. Віктора Тарасовича Білоуса. м. Ірпінь, 26 жовтня 2023 року. Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. 312 с

4. Yanishin, Y. S., Dudyak, R. P. & Vovk, O.-V. M. (2023). Shadow economy in Ukraine and its determinants. *Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Economical Sciences*, 25(101), 22–30.

**УДК 336.144**

***Колосов А.С.***

*студент 4 курсу, факультету Фінансів,  
банківської справи та страхування,*

*Одеський національний економічний університет*

***Науковий керівник: Кир'язова Т.О.***

*к.е.н., доцент кафедри фінансів*

*Одеського національного університету*

## **МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ ЯК МЕТОД БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

В процесі бюджетного регулювання ключову роль відіграють міжбюджетні трансфери, за допомогою яких забезпечується перерозподіл фінансових ресурсів між державним та місцевими бюджетами, сприяючи збалансованому розвитку регіонів та ефективному наданню публічних послуг. В Україні міжбюджетні трансфери забезпечують фінансування делегованих повноважень місцевим органам, однак існує потреба в оптимізації розподілу коштів між цільовими та нецільовими трансфертами для підвищення підзвітності місцевої влади [3].

У структурі доходів місцевих бюджетів трансфери займають значну частину. На рис. 1 наведено обсяг та структуру міжбюджетних трансфертів в Україні за період з 2019 по 2023 роки. Як свідчать наведені дані, значне скорочення трансфертів відбулося у 2020-2022 роках, у тому числі за рахунок скорочення субвенцій. За цей період спостерігається чітка зміна у складі трансфертів, зокрема з ліквідацією медичної субвенції, починаючи з 2020 року.